

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Naast de bank

Islam en het Westen

AMAR EL-OMARI

Een vrouw meldt haar echtgenoot aan omdat hij zich sinds de geboorte van hun zoontje vreemd gedraagt. In de eerste gesprekken getuigt hij over zijn vroegere plan om naar het Midden-Oosten terug te keren en een heilige dood te sterven. In en rond de buurt waar hij woont ziet hij enkel verderfelijke bedreigingen voor zijn moslim-zijn. Een andere jongeman komt reeds jaren spreken over zijn geloof. Hij was amper 15 toen zijn blik op het gemartelde lichaam van zijn vader viel, een scène die hem nog steeds achtervolgt. In België vraagt zijn moeder politiek asiel aan en botst hij op vijandige ogen waarin hij voortdurend hetzelfde leest: moslim, bedreigend, geradicaliseerd. Op verschillende momenten dreigt hij samen te vallen met dit imaginaire beeld: 'Misschien moet ik terug en sterven voor mijn volk, misschien is de jihad de enige mogelijke weg'. Vranckx (2015) verwijst in deze context naar een *identiteitsverhaal* in zijn analyse van wat de aantrekking tot een radicale interpretatie van de islam faciliteert. Heeft de islam nog een plaats in een maatschappij die deels ook geconstitueerd is door Freuds verwijzing naar religie als een illusie (1927)? Tegelijkertijd positioneert een politiek gekleurde islam, met de Islamitische Staat (IS) als voornaamste uithangbord, zich transnationaal als waardig alternatief wereldbeeld. Opvallend is dat jongeren die hier geboren zijn vaak de last van het *anders-zijn* aankaarten als voornaamste reden waarom zij hun plaats niet vinden in de maatschappij. Daarbij geven zij aan dat

noch het land van oorsprong van hun (voor-) ouders, noch België voldoende aanknopingspunten aanreikt om hun identiteit te definiëren. In een strikte interpretatie van de islam vinden zij daarom de nodige coördinaten om de finaliteit van het leven te doorgronden, waarbij de identiteit als moslim de voornaamste spiegel voor hun bestaan wordt. In bepaalde gevallen betreft dit een geradicaliseerde interpretatie van de islam. Etymologisch verwijst radicalisme naar het koesteren van ideeën die buiten de mainstream vallen. Radicalisering is daarbij een proces van aliënatie en indoctrinatie waarbij men enerzijds vervreemdt van de eigen samenleving en anderzijds via blootstelling aan boodschappen die haaks staan op het gangbare wereldbeeld zelf extremer wordt (Benyaich 2015). Benslama (2015) stelt hierbij dat jongeren actief op zoek gaan naar een islam die voor het eerst in de geschiedenis niet meer door tradities en culturele gewoontes gekleurd is. Zij vinden een eigen interpretatie van de islam die vervolgens in oppositie geplaatst wordt tot zowel het westerse wereldbeeld, alsook de cultureel gekleurde islam die de eerste generatie migranten praktiseert (Leman in Loobuyck 2015). Benasayag en Del Rey (2011) voorspellen hierbij dat de *verwerping van de islam* door de westerse maatschappij zich zal wreken door een terugkeer van een islam in een gewelddadigere vorm. Ondanks Freuds (1927) kritische houding ten aanzien van religie, adviseert ook hij om religie niet met geweld af te schaffen, wat door Lacan (1960) hernomen wordt in zijn observatie dat religie de unieke eigenschap heeft de mens toe te staan het Reële enigszins draaglijk te maken. Religie kan binnen deze redenering antwoorden aanreiken op zaken waar de wetenschap geen verklaring voor heeft.

De aantrekking tot is kunnen we begrijpen als een fascinatie voor het heldenverhaal: een individu wraakt het lijden van een collectief en in de dood wordt hij de eeuwige held. Het filmen van de aanslagen en de verspreiding van deze beelden door de media garandeert hierbij de heldenrol (Roy 2015). Dit alles vindt plaats in een westerse maatschappij die Benslama (2016) typeert volgens Lacans ›Dieu est mort, plus rien n'est permis› (Lacan 1966, p. 130): in een wereld zonder God is er geen Ander meer die verbiedt of gebiedt. De mens is dan aan de eigen verlangens en schuld overgeleverd, vandaar de extreme verboden die hij zichzelf oplegt. In het geval van de jihad rechtvaardigt hij deze met de formule ›in naam van God›. De radicale interpretatie van de islam biedt hier een mogelijk antwoord op de angst die eigen is aan het huidig tijdsklimaat waarin de mens nog weinig grond onder zijn voeten lijkt te hebben, wat voor de migrant versterkt wordt door het gegeven dat die grond letterlijk vreemd is. Volgens Benslama (2002) is dit een islam zonder intern conflict, een niet-verdeelde islam. De Koran stelt namelijk dat enkel God één is en de mens verdeeld, wat we onder andere terugvinden in de verschillende manieren waarop de islam zich verknoopt met de lokale culturele gewoontes. Deze eigenschap wordt opgeheven door het vooropstellen van dé islam die eenduidig voorschrijft wat een goede moslim is. De jihad is hierbij het instrument dat gebruikt wordt om het recht op deze islam te verkrijgen. Zizek (2016) merkt op dat het misbruik van religie om

geweld te legitimeren eerder geworteld is in een gefrustreerd verlangen naar participatie in en aan de maatschappij. Een ogenschijnlijk religieus ideaal wordt gepropagandeerd (Benslama 2014), maar is in feite meer politiek dan religieus gekleurd.

Literatuur

- BENASAYAG M., & DEL REY A. (2011). *De l'engagement dans une époque obscure*. Neuvy-en-Champagne: Le passager clandestin.
- BENSLAMA, F. (2002). *La psychanalyse à l'épreuve de l'islam*. Paris: Aubier.
- BENSLAMA, F. (2014). *La guerre des subjectivités en islam*. Paris: Lignes.
- BENSLAMA, F. (red.). (2015). *L'idéal et la cruauté: Subjectivité et politique de la radicalisation*. Paris: Lignes.
- BENSLAMA, F. (2016). *Un furieux désir de sacrifice: Le surmusulman*. Paris: Ed. du Seuil.
- BENYAICH, B. (2015). *Radicalisme — extrémisme — terrorisme*. Leuven: Van Halewyck.
- FREUD, S. (1927). De toekomst van een illusie. In *Werken 5* (pp. 95-160). Amsterdam: Boom, 2006.
- LACAN, J. (1960). *Le triomphe de la religion*. Paris: Ed. du Seuil, 2005.
- LACAN, J. (1966). *Ecrits*. Paris: Ed. Du Seuil, p. 130.
- LOOBUYCK, P. (red.). (2015). *De lokroep van is. Syriëstrijders en (de)radicalisering*. Kalmt-hout: Pelckmans.
- ROY, O. (2015). *La peur de l'islam*. La Tour-d'Aigues: Ed. de l'aube.
- VRANCKX, R. (2015). *Oorlog om geesten*. Gent: Borgerhoff & Lambergts.
- ZIZEK, S. (2016). *La nouvelle lutte des classes: Les vraies causes des réfugiés et du terrorisme*. Paris: Fayard.